

Hvor Sønderbyvej møder Breumvej drejes til højre. Ca.1 km. fremme kan man ad en lille markvej komme op til *Breum Banke*, hvor der tidligere har stået 5 vindmøller.

Neden for Breum Banke har darumboerne tidligere gravet tørv til hus - opvarmning. Ved tørvegravning i Klintmosen i 1884 blev der fundet 13 guldbraketeater (møntlignende hængesmykker fra germansk jernalder ca. 6.-7. århundrede). Fra Banken køres tilbage ad Breumvej mod Sønderby vej der krydses og så ad Torsmarkvej forbi de gamle smukke gårde og huse i Sønderby og Vesterby. Torsmarkvej følges til Vesterby vej, og så Sønderbyvej mod GI. Darumvej.

Kryds GI. Darumvej og kør til *Præstegården* - opført i 1722. Over for Præstegården, den tidligere degnebolig. I den nordlige længe af degneboligen lå Darums første skolestue. Turen går videre ad Feilbergvej til bymidten hvor *Darum Kro* ligger. Nord for kroen ligger *Darum Kirke*.

Ser du den fra kirkegårdens sydøstlige hjørne, så bemærk du først det lange kvaderstenskor, som i virkeligheden er et dobbeltkor. Dernæst møder blikket det ret store hvide skib, som brydes af våbenhus og tårn. Kirken er en helhed, måske fordi alle bygningsele er tækket med bly.

Men kirken er en sand bygningshistorie. Tårnet og våbenhus er de yngste tilbygninger (fra et stykke hen i 1400-tallet, i gotisk tid) på den gamle, oprindelig romanske kirke. Men den var ikke den oprindelige, den er nemlig blevet udvidet og ombygget mange gange. Det kan man se på brugen af byggematerialer: først granit (kvadersten), så rhinsk tuf og til sidst tegl. Den ældste kirke, kvaderstenskirken, var det nuværende kor, som helt er bygget i granit. Stor har den altså ikke været. Mod øst har den været afrundet med en apsis. Går man randt om koret, så røbes denne apsis af talrige krumhug-gede kvadersten i den attisk profilerede sokkel. Denne kirke antages at være bygget omkring 1170. Men meget hurtigt derefter er man begyndt at udvide mod vest, først i tuf - så i munkesten.

Fra kirken køres ad Laurentiusvej mod Alsædvej. Hvor Alsædtægten nu ligger, har der været bebyggelser i jernalder og vikingetid. Omkring 1920 har man udgravet en del grave fra jernalderen i en høj kaldet Bavnehøj, der tidligere lå bag ejendommen Alsædvej 6.

Darum Kirke

Cykelruter er lavet af Lokalhistorisk Forening i samarbejde med lokalarkiverne og Lokalhistorisk forening. Du kan også finde dem på bibliotekets hjemmeside www.brammingbibliotek.dk under "Cykelruter"

Du kan få flere oplysninger hos:

Bramming Byhistorisk arkiv/	tlf. 75 17 39 20
Darum Sognearkiv / Erling Schmidt	tlf. 75 17 90 11
Vejrup Sognearkiv / Johannes Holm	tlf. 75 19 03 35
Gørding Sognearkiv / Nora Olesen	tlf. 75 17 88 75
Hunderup Sognearkiv / K. Smidt	tlf. 75 17 35 42
V. Nykirke Sognearkiv / Niels E. Junk	tlf. 75 17 01 07
Lokalhistorisk forening / Vagn Olesen	tlf. 75 17 80 59
Bramming bibliotek	tlf. 75 17 35 77

Darum Præstegård- ældste beboelse i Darum

Cykelture

*i Vejrup, Vester Nykirke, Gør-
ding, Hunderup,
Bramming og Darum Sogne
for hele familien*

Darum og Vadehavet

Rute 10

Rute nr. 10

Darum og Vadehavet

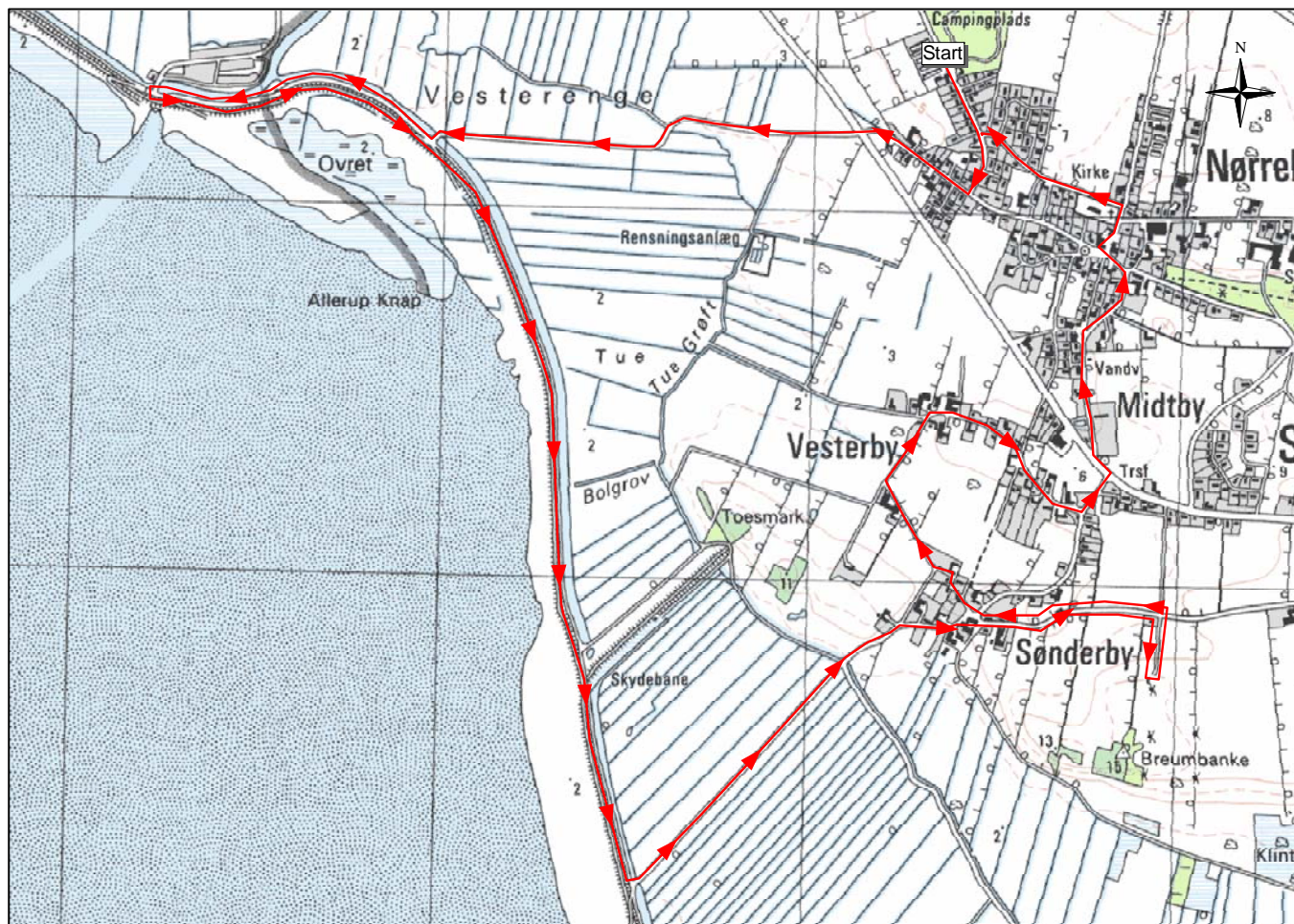
Marsklandsbyen Darum blev engang kaldt Danmarks næststørste landsby. Den består af tre grandelaug: Nørreby, Midtby og Sønderby. Mod øst er Darum Mark; det strækker sig til et afvekslende naturskønt område, Damnose og Hollænderskoven.

Turen starter ved *Darum Camping*. Kør ad Alsædvej og Sviegade til højre indtil den krydser GI. Darumvej. Herfra ad engvejen til diget til højre mod *Sneum Sluse*. Slusen blev bygget i forbindelse med bygningen af Darum-Tjæreborg diget i 1928.

Fra slusen tilbage mod engvejen hvor det går videre langs diget (kun cykler).

Hvor havdiget møder tværdiget, er der en vid udsigt ud over Vadehavet og Fanø. Indtil bygningen af diget var de lave enge ofte udsat for oversvømmelser. Ca. 1 km. fremme er der en trappe op på digekronen, hvor man igen har mulighed for at nyde udsigten. Fra diget køres mod Sønderby der er én af de 3 "grandelaug", som Darum fra gammel tid har været delt op i.

Hvis man har lyst og energi, er der mulighed for at udvide turen med ca. 6 km. ved at følge grusvejen, der umiddelbart før Sønderby fører til højre ud i engene. Denne vej følges rundt til man når Sønderbyvej-Breumvej, og man er tilbage på ruten

Kvinde Eg i Darum. Plantet 1915 til ære for at kvinder fik valgret.

Rutefakta

Længde: 9 km.

Det er en smuk tur ud i marsken, og til vadehavet. Men også St. Darum er en meget spændende by med de mange gamle og velrenoverede gårde og huse.